

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد گرمی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته حقوق
گرایش حقوق خصوصی

عنوان

ماهیت فقهی و حقوقی انتقال جنین

استاد راهنما

دکتر یدالله صفری

نگارنده

محمد پیری رویندزق

اسفند ۱۳۹۴

معاونت پژوهش و فناوری

به نام خدا نشر اخلاق پژوهش

بایاری از خداوند سبحان و اعتقاد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشتن مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری، مادیانجویان و اعضاء هیات علمی و احدی دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخلفی نکنیم:

- ۱- اصل برائت: التزام به برائت جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به مثابه های غیر علمی می آلاینند.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به بهکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم با حرمت با انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران، پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.
- ۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بهکاران پژوهش.
- ۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

واحد گرمی

باسمه تعالی

با تأییدات خداوند متعال جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد خانم/آقای محمد پیری رویندزق در رشته حقوق گرایش خصوصی تحت عنوان ماهیت فقهی و حقوقی انتقال جنین، با حضور استاد راهنما، استاد (استادان) مشاور و هیأت داوران در دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمی در تاریخ ۱۳۹۴/۱۲/۲۲ تشکیل گردید. در این جلسه، پایان نامه با موفقیت مورد دفاع قرار گرفت.

بدینوسله تایید میشود پایان نامه مذکور از لحاظ محتوای علمی و فرمت و نگارش کامل وبدون نقص میباشد.

استاد راهنما : دکتر یدالله صفری

استاد (استادان مشاور):

هیأت داوران :

۱- دکتر مظفر باشکوه

۲- دکتر جواد واحدی زاده

نماینده تحصیلات تکمیلی واحد :

معاون پژوهشی دانشگاه :

تاریخ و امضاء

تاریخ و امضاء

دانشگاه آزاد اسلامی
سازمان مرکزی

تعهد نامه اصالت رساله یا پایان نامه

اینجانب محمد پیری رویندزق دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته در رشته حقوق گرایش خصوصی در تاریخ ۱۳۹۴/۱۲/۲۲ از پایان نامه خود تحت عنوان ماهیت فقهی و حقوقی انتقال جنین با کسب نمره ۱۷/۵ با درجه بسیارخوب دفاع نموده ام بدین وسیله متعهد می شوم:

۱) این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منابع مورد استفاده و سایر مشخصات آن در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده ام.

۲) این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (همسطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان نامه داشته باشم از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای لازم را اخذ نمایم.

۴) چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی محمد پیری رویندزق

تاریخ و امضا و اثر انگشت

سپاسگزاری:

حمد و سپاس خدای را که توفیق کسب دانش و معرفت را به ما عطا فرمود . در این برخصوص لازم می دانم از تمامی اساتید بزرگوار ، به ویژه اساتید دوره کارشناسی ارشد که در طول سالیان گذشته را در تحصیل علم و معرفت و فضایل اخلاقی بنده را یاری نموده اند تشکر و قدرانی نمایم . از استاد گرامی و بزرگوار جناب حجت الاسلام و المسلمین آقای یدالله صفری که راهنمایی اینجانب را در انجام تحقیق، پژوهش و نگارش این پایان نامه تقبل نموده اند نهایت تشکر و سپاسگذاری را دارم.

تقديم به:

تمام دارایی زندگیم.....

پدر و مادرم.

فهرست مطالب

<u>عنوان</u>	<u>صفحه</u>
چکیده.....	۱
مقدمه.....	۲
فصل اول: کلیات	
۱-۱- اجزای تشکیل دهنده جنین.....	۶
۱-۱-۱- اسپرم.....	۶
۱-۱-۲- دستگاه تولید اسپرم.....	۶
۱-۱-۳- توصیف اسپرم.....	۷
۱-۱-۴- تخمک.....	۷
۱-۱-۵- توصیف تخمک.....	۸
۱-۲- تفاوت های اسپرم و تخمک.....	۸
۱-۳- چگونگی تشکیل جنین.....	۱۰
۱-۳-۱- مفهوم عرفی جنین.....	۱۰
۱-۳-۲- مفهوم طبی جنین.....	۱۰
۱-۳-۳- مفهوم جنین در قانون نحوه ی اهدای جنین.....	۱۱
۱-۳-۴- چگونگی تشکیل جنین از نگاه قرآن کریم.....	۱۳
۱-۴- لقاح سلول های جنسی.....	۱۴
۱-۴-۱- لقاح طبیعی.....	۱۵
۱-۴-۲- لقاح آزمایشگاهی.....	۱۵
۱-۵- روش های لقاح آزمایشگاهی.....	۱۶
۱-۵-۱- روش IuI (تزریق اسپرم).....	۱۷
۱-۵-۲- روش IuI با استفاده از اسپرم شوهر (A.I.H).....	۱۷
۱-۵-۳- روش IuI با استفاده از اسپرم غیر همسر (A.I.D).....	۱۸
۱-۵-۴- روش GIFT (تزریق هم زمان اسپرم و تخمک).....	۱۸
۱-۴-۵-۱- تاثیر سن بیمار بر نتایج GIFT.....	۱۹
۱-۴-۵-۲- تاثیر تعداد تخمک و اسپرم منتقل شده بر موفقیت GIFT.....	۲۱
۱-۵-۵-۱- روش ZIFT (تلقیح سلول جنسی بارور شده).....	۲۱

- ۱-۵-۶- روش IVF (انتقال جنین) ۲۲
- ۱-۵-۷- روش ICSI (میکرواینجکشن) ۲۴
- ۱-۵-۸- تاثیر میکرواینجکشن در لقاح ۲۷
- ۱-۵-۹- روش CLONing (شبیه سازی) ۲۸

فصل دوم: ماهیت فقهی انتقال جنین

- ۱-۲- تاریخچه اهدای جنین ۲۹
- ۲-۲- وضعیت شرعی انتقال جنین ۳۱
- ۱-۲-۲- روش های داخل رحمی ۳۱
- ۲-۲-۲- روش IuI ۳۲
- ۱-۲-۲-۲- وضعیت IuI با اسپرم شوهر ۳۳
- ۲-۲-۲-۲- وضعیت IuI با اسپرم بیگانه ۳۵
- ۳-۲-۲-۲- آیات قرآن کریم ۳۶
- ۴-۲-۲-۲- روایات ۳۷
- ۵-۲-۲-۲- مغایرت با اغراض تشریع ازدواج ۳۷
- ۶-۲-۲-۲- مقتضای قاعده احتیاط ۳۸
- ۷-۲-۲-۲- مغایرت با اخلاق حسنه و مصالح جامعه ۳۸
- ۸-۲-۲-۲- نظر برگزیده ۳۹
- ۳-۲-۲- روش GIFT ۴۰
- ۱-۳-۲-۲- GIFT با استفاده از تخمک بیگانه ۴۳
- ۴-۲-۲- روش های خارج رحمی ۴۵
- ۵-۲-۲- روش ZIFT ۴۶
- ۶-۲-۲- روش IVF (انتقال جنین) ۴۹
- ۷-۲-۲- روش استفاده از رحم جانشین ۵۴
- ۸-۲-۲- مبانی حقوقی استفاده از رحم جانشین ۵۴
- ۱-۸-۲-۲- رابطه ی حقوقی زن حامل و فرزند حاصل ۵۶
- ۳-۲- معامله اجزای بدن انسان ۵۷
- ۱-۳-۲- اقوال درباره خرید و فروش اجزای منفصله ۵۷
- ۲-۳-۲- تشریح مرده مسلمان ۵۸

۵۸.....	۳-۳-۲- مستند فتوای به حرمت
۵۸.....	۳-۳-۱- حرمت جسد مسلمان
۵۹.....	۳-۳-۲- ملاک حرمت
فصل سوم: ماهیت حقوقی انتقال جنین	
۶۱.....	۳-۱- وضعیت معامله سلول های جنسی
۶۲.....	۳-۱-۱- صحت معامله سلول های جنسی
۶۴.....	۳-۲- شرایط معامله سلول های جنسی
۶۵.....	۳-۲-۱- قصد و رضای طرفین
۶۶.....	۳-۲-۲- اهلیت طرفین
۶۶.....	۳-۲-۳- مشروعیت جهت معامله
۶۷.....	۳-۲-۴- مورد معامله
۶۹.....	۳-۳- ماهیت حقوقی و موضوع معامله ی جنین
۷۶.....	۳-۴- وحدت ملاک (تنقیح مناط)
۷۷.....	۳-۴-۱- حجیت تنقیح مناط
۷۷.....	۳-۴-۲- وحدت ملاک در معاملات سلول های جنسی
۷۸.....	۳-۵- اصل آزادی قرار دادی در معاملات سلول های جنسی
۷۸.....	۳-۵-۱- قانون
۷۸.....	۳-۵-۲- نظم عمومی و اخلاق حسنه
۷۹.....	۳-۵-۳- انحلال قرار داد سلول های جنسی و جنینی
۸۰.....	۳-۶- احکام وضعی اهدای جنین
۸۰.....	۳-۶-۱- نسب
۸۰.....	۳-۶-۲- پدر
۸۰.....	۳-۶-۳- روایات
۸۱.....	۳-۶-۴- عرف
۸۱.....	۳-۶-۵- مادر
۸۱.....	۳-۶-۶- صاحب تخمک
۸۲.....	۳-۶-۷- صاحب رحم
۸۲.....	۳-۶-۸- آیات

۸۲	 ۳-۶-۹- روایات
۸۳	 ۳-۶-۱۰- دو مادری
۸۴	 ۳-۷-۷- ارث
۸۴	 ۳-۷-۱- صاحب اسپرم و تخمک
۸۴	 ۳-۷-۲- صاحب رحم
۸۴	 ۳-۷-۳- دو مادر
۸۵	 ۳-۸-۸- نکاح
۸۵	 ۳-۸-۱- صاحب اسپرم و تخمک
۸۵	 ۳-۸-۲- صاحب رحم و همسرش
۸۶	 ۳-۸-۳- دو مادر
۸۶	 ۳-۹- نفقه
۸۶	 ۳-۱۰- حضانت- نگهداری و تربیت طفل
۸۷	 ۳-۱۱- نتیجه گیری
۸۸	 ۳-۱۲- پیشنهاد
۹۰	 منابع
۹۴	 چکیده انگلیسی

چکیده

تلقیح مصنوعی در یک تقسیم بندی کلی به لقاح داخلی رحمی و خارجی تقسیم می شود. فقهای بسیاری قسم اول آنرا شرعی ندانسته، فلذا قانون گذار به تبعیت از این نظر قانون گذاری نموده و با ارایه قانون ابتر مانند، مشکلاتی برای زوجین نابارور که مشتاق داشتن فرزند هستند آورده است. در حقوق ایران مطابق قانون نحوه اهدای جنین به زوجین نابارور، فقط استفاده از جنین های اهدایی یک زوج شرعی و قانونی دیگر به زوج نابارور صرفاً با استفاده از روش های باروری خارج از رحم باز شناخته شده است. بنابراین روش های باروری لقاح داخلی رحمی و همچنین هر روش دیگر که با استفاده از سلول های جنسی شخص ثالث مجرد و یا جنین های متعلق به اشخاص غیر زوج منجر به باروری شود، در حقوق ایران غیر قانونی تلقی میشود. علاوه بر این قانون ایران نسب و هویت فرزند حاصل از اهدای جنین و آثار نسب مثل حرمت نکاح، توارث، ولایت و امثال آن ها را مسکوت گذاشته است. طبق تحقیق به عمل آمده ماهیت قرارداد حاصله بین زوجین نابارور دریافت کننده جنین و اهدا کننده جنین و در صورت مخالف نبودن با نظم عمومی اخلاق حسنه زیر مجموعه ماده ۱۰ قانون مدنی قرار خواهد گرفت.

کلمات کلیدی: لقاح مصنوعی، انتقال جنین، حاکمیت اراده، فسخ، نسب.

مقدمه

با گسترش روز افزون علوم مختلف در دنیا، علم پزشکی نیز از این قاعده مستثنی نبوده است. شاید در قرن های اخیر کسی باور نمی کرد کسانی که از لذت داشتن فرزند محروم بودن دوباره بذر امید در دل آن ها جوانه بزنند. گسترش انواع روشهای باروری که در دنیای امروز در دست است که با خود امید ها و فواید بسیاری را به همراه دارد ولی نباید فراموش کرد که هر جامعه ای این پیشرفت ها را به عنوان یک سعادت در جامعه خود نمی پذیرد. هر پدیده ای زمانی که وارد یک جامعه یا فرهنگ می شد موانع و محذوراتی را در مقابل خواهد دید، تلقیح مصنوعی و اهدای جنین نیز یکی از این علوم پیشرفته می باشد که سال های نه چندان دور به کشور ما آمده است و طبق گزارش های اعلام شده ایران جزوه ۵ کشور مطرح در خصوص تکثیر سلولی لقاح مصنوعی در دنیا می باشد. قانون گذار هم به خاطر عقب نماندن از این پیشرفت با کاری نه چندان سنجیده و به طور ناقص در صدد قانون گذاری و تمشیت امور، با ارایه یک قانون ناقص مشکلات پیش روی زوجین نابارور را دوچندان کرده است. از طرفی این قانون با توجه به نظر غالب فقها در زمان تصویب نوشته شده است. ولی باید گفت این قانون به صورتی مجمل و ساده به دور از هر نوع کارشناسی می باشد که بدیهی ترین اصول یک قانون یعنی شمولیت و جامع بودن را نداشته فلذا ما را بر آن داشت که به صرف وجود یک قانون نمی توان مسائل پیش روی کشور را در خصوص تلقیح مصنوعی حل کرد و ما باید به سراغ منابع دیگر برویم، فلذا مباحث و استفتائات مراجع عظام تقلید معاصر که چه آن اشخاصی که در قید حیات می باشد و چه آن اشخاصی را که دار فانی را وداع گفته اند استفاده کرد به ماهیت این موضوع یعنی اهداء یا انتقال جنین در حد وسع و توانایی پاسخ دهیم.

الف) بیان مساله

تلقیح مصنوعی در یک تقسیم بندی کلی به لقاح داخلی رحمی و لقاح خارجی از رحم تقسیم می شود، که هر کدام آن نیز به دلیل تعدد روش ها به چند نوع دیگر تقسیم می شود (فیض اللهی، ۱۳۸۹) قسم اول آن به اعتقاد بیشتر علماء دارای موانع شرعی بوده و استفاده از این روش قانونی نمی باشد. ولی تعدادی از علما با تفصیل روش فوق را صحیح می دانند به همین دلیل قانون ذیل به نظر قاطبهی علما احترام گذاشته و در قانون نحوه ی اهدای جنین به زوجین نابارور این قسم از روش لقاح مصنوعی را قانون گذاری نکرده و مسکوت گذاشته است اما قسم دوم لقاح خارج از رحم از نظر شرعی مشکلی نداشته و مورد قبول علما و توسط قانون گذار فوق الذکر بیان شده است (جعفرزاده، ۱۳۷۹، ص ۵۳).

اما به دلیل نقایص قانونی موجود نمی توان چارچوب کلی، پاسخ گوی نیازهای موجود زوجین نابارور باشد و از منظر حقوقی دارای نواقص بیشماری می باشد. اما در وهله ی اول این سوال به ذهن انسان می

رسد که ماهیت حقوقی انتقال جنین به دلیل تازه بودن این نوع موضوع در عالم حقوق و فقه ما مجهول می باشد، باید پاسخی برای این موضوع پیدا کرد و آیا می توان گامت یا اسپرم یا جنین موجود را مورد معامله قرار داد؟ و محدوده اصل حاکمیت اراده و حدود و صغور آن در مواجهه با چنین موضوعاتی چگونه میتوان توجیه کرد و سوالاتی بیشماری از این دست ما را بر آن داشته که با بررسی هایی در زمینه فقهی و قانون گذاری بتوان به سوالات فوق پاسخ داد. به دلیل عدم وجود سابقه ی تاریخی در این مباحث و به دلیل جدید بودن موضوع چاره ای جز استفاده از نظریات علمای حقوق مراجع تقلید و استفاده از اصول فقهی و حقوقی مثل وحدت ملاک و تنقیح مناط در پاسخ گویی به این مسائل نیست.

ب) اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

از آن جایی که ماهیت انتقال جنین به خلقت در عالم هستی بر می گردد و عدم توجه به آن باعث اختلاط ژنتیکی و صدمات جبران ناپذیری برای افرادی که جنین با اسپرم و تخمک آن ها به وجود آمده یا کسانیکه جنین به آن ها انتقال داده شده بر می گردد دارای اهمیت فراوان می باشد.

ج) سوالات تحقیق

۱. ماهیت فقهی و حقوقی انتقال جنین چیست؟
۲. محدوده ی اصل آزادی اراده در این موضوع تا کجاست؟
۳. آثار ناشی از فسخ معامله یا انحلال آن به چه نحوی می باشد؟
۴. مسایل مستحدثه در خصوص نسب و نفقه و ارث (اموال شخصیه) و سایر موارد چون حرمت حاصل از نسب در انتقال جنین به چه صورت است؟

د) فرضیه های تحقیق

۱. ماهیت انتقال طبق ماده ۱۰ قانون مدنی یک توافق می باشد ولی تمام آثار حاصل از آن ناشی از توافق نمی باشد.
۲. اصل آزادی اراده در صورت عدم مخالفت با اخلاق حسنه و نظم حقوقی مورد احترام است.
۳. فسخ معامله در قرار داد انتقال جنین مانند سایر عقود نمی باشد بلکه باید قواعد خاص بر آن حاکم باشد.
۴. مسایل حاصل از انتقال جنین مثل نسب به صاحب اسپرم یا تخمک بر می گردد.

و) اهداف تحقیق

۱. بدست آوردن اطلاعاتی در مورد ماهیت انتقال جنین در فقه و حقوق موضوعه .

۲. ارایه راهکارهایی برای تعیین قوانین جامع و کلی تر در خصوص انتقال جنین
۳. بیان پویا بودن فقه ما در مواجهه با چنین موضوعاتی.

۵) پیشنهاد تحقیق

در خصوص موضوع مطروحه به دلیل نو بودن این موضوع منابع زیادی در دست نیست ولی مقالاتی در این خصوص توجه دانش پژوهان ارایه شده که به ذکر تعدادی از آن می پردازم.

۱. مقاله تحلیل حقوقی و اخلاقی اهدای جنین و گامت میان اقارب تالیف صادق شریعت نسب می باشد، که ایشان با بیان اینکه بیشتر استفاده کنندگان از سلول های جنسی هویت اهداء کنندگان آن محرمانه است خانواده های نابارور ترجیح می دهند اقارب یا خویشاوندان اهداء را بپذیرند تا صفات وراثتی مثل شکل و قیافه و سبب آنان دستخوش تغییر نگردد. همچنین مولف در این مقاله دریافته های پژوهش خود به این مسئله اذعان دارد که ۱- همه گونه های اهدای میان اقارب یکسان نیستند برخی از آنها در جامعه درای قبحی اخلاقی هستند و طبع فرهنگی و اجتماعی مردم آنها را پذیرا نیست ۲- در حقوق ایران، پذیرش اهدای جنین میان خویشاوندان دشوار می نماید زیرا در آئین نام اجرایی به محرمانه بودن این امر تاکید دارد ۳- درباره اهدای جنین هیچ مقرره ای وجود ندارد که آن را میان خویشاوندان منع کند ۴- در مقام مقایسه، اهدا در رابطه طوبی (میان فرزند و پدر و مادر یا اجداد و نوادگان) نسبت به اهدای در رابطه عرضی (میان خواهران و برادران) توصیه ذییر تر است (شریعتی نسب، ۱۳۹۲).

۲. مقاله مطالعه تطبیقی اهدای جنین از منظر فقه و حقوق پزشکی تالیف محمود عباسی و راحله رضایی در این مقاله نویسنده با بررسی تطبیقی در خصوص انجام اهدای جنین به دلیل موانع و محذوریت های عرفی شرعی پرداخته و مشاوره قبل از انجام عمل فوق را ضروری دانسته است. توصیه متخصصان و مسئولین کلینک های ناباروری مجاز، به زوج های نابارور این است که قبل از هر گونه اقدامی در این زمینه با افرادی متخصص و مجرب مشورت کنند تا از ابعاد مختلف درمان آگاه شده و مانع شکل گیری مشکلات آتی شوند نارضایت طرفین ف راهکاری ضروری است. حل مسائل حقوقی و اخلاقی مربوطه به استفاده از روش های نوین باروری، در میان توانایی های فنی در پزشکی باروری پنهان کشته است و متاسفانه عواقب روانی برای کودک حاصل از این نوع باروری هنوز ناشناخته باقی مانده است (عباسی و رضایی، ۱۳۹۱).

۳. مقاله بررسی فقهی حقوقی قرار داد رحم جایگزین تالیف وحیده حسینی، نویسنده با بیان اینکه موضوع قرار داد رحم جایگزین رانمی توان تنها در قالب ماده ۱۰ قانون مدنی گنجانده و اصل آزادی

اراده را به طور مطلق پذیرفت توجه به اخلاق حسنه و نظم حقوقی و عمومی نیز مهم می باشد. استفاده از رحم جایگزین به عنوان یکی از روشهای درمان ناباروری که مشکل ۱۵٪ خانواده های اجتماع می باشد. امری اجتناب ناپذیر است لکن از سوی دیگر پذیرش مطلق و بی قید و شرط این قرارداد نیز اثرات سوئی را به همراه خواهد داشت، زیرا که در کشور ما هنوز پیرامون رحم جایگزین قوانین مدونی وجود ندارد و همین عدم وجود قانون و تشریفات خاص ممکن است راه را برای سودجویان به جهت سوء استفاده و بهره گشی از زنان به خصوص زنان فقیر و نیازمند که به جهت انگیزه های مادی تن به این کار می دهند، همراه نماید (حسینی، ۱۳۹۰).

۴. پایان نامه حقوق جنین انتقال یافته تالیف عباس نایب زاده به حقوق جنین حاصل از لقاح مصنوعی پرداخته، و مسایلی مثل حرمت و رابطه ی شخص با اسپرم اهدایی و احوال شخصیه را در این خصوص بررسی نموده است.

ی) ساماندهی تحقیق

پایان نامه موجود در ۳ بخش مجزا تقسیم شده است که براساس آئین نامه دانشگاه مبادرت به فصل بندی تحقیق مذکور کرده ایم.

فصل اول: کلیات، تعریف اجزای تشکیل دهنده جنس، اسپرم ف دستگاه تولی اسپرم، توصیف اسپرم، تخمک، توصیف تخمک، تفاوت های اسپرم و تخمک، چگونگی تشکیل جنین، مفهوم عرفی جنین، مفهوم طبی، مفهوم جنین در قانون نحوه ی اهدای جنین چگونگی تشکیل جنین از نگاه قرآن کریم، لقاح سلول های جنسی، لقاح طبیعی، لقاح آزمایشگاهی و انواع روش های انتقال جنین، می باشد.

در فصل دوم: ماهیت شرعی و فقهی انتقال جنین مورد بررسی قرار می گیرد.

فصل سوم: ماهیت حقوقی انتقال جنین در حقوق ایران مورد نظر و رسیدگی قرار می گیرد.

در قسمت نتیجه و پیشنهاد تحقیق نیز در یک جمع بندی کوتاه به سوالات و فرضیات ارائه شده

پاسخ داده شده است.

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- اجزای تشکیل دهنده جنین

جنین انسان همانند جنین بسیاری از موجودات دیگر حاصل ترکیب «سلول نر و ماده» می باشد که سلول نر را اسپرم و سلول ماده را تخمک نامیده اند. بررسی و معرفی بسیار مختصر اسپرم و تخمک و تفاوت های آن مطالب این مبحث می باشد.

۱-۱-۱- اسپرم

دستگاه تولید اسپرم و توصیف خود اسپرم دو موضوعی هستند که به ترتیب ذیل به بحث آن ها می پردازیم.

۱-۱-۲- دستگاه تولید اسپرم

برای تولید اسپرم یا مایع تولید مثل مردانه اعضای مختلفی دخالت دارند که غدد سمینان، غده پروستات و بیضه ها مهم ترین آن ها هستند. بیضه ها دو عضو فعال دستگاه تناسلی مرد هستند که در خارج از حفره ی شکمی در کیسه ی کوچکی به نام کیسه ی بیضه یا اسکروتوم قرار گرفته اند. کارکرد بیضه ها در مرد معادل کارکرد تخمدان در زن می باشد و به عبارت دیگر همانطور که تولید سلول جنسی زنانه یا تخمک را تخمدان بر عهده دارد، تولید سلول جنسی مردانه یا اسپرم را بیضه بر عهده دارد. سلول های تولید کننده ی اسپرم درون بیضه قرار گرفته اند. به این جهت، بیضه ها را می توان دستگاه تولید اسپرم نامید. علاوه بر سلول های تولید کننده ی اسپرم، سلولهای ترشح کننده ی هورمون تستوسترون نیز درون بیضه قرار دارند (آخوندی و صادقی، ۱۳۸۲). «ضرورت به کارگیری تکنیک های باروری کمکی در تولید مثل انسان»؛ مجموعه مقالات روش های نوین تولید مثل انسانی از دیدگاه فقه و حقوق.

برخلاف زنان که تمامی تخمک های خود را در زمان تولد به همراه دارند، روند تولید اسپرم در مردان، بعد از زمان بلوغ آغاز می شود و رشد و تکامل آن حدود دو ماه به طول می انجامد. اسپرم پس از شکل گیری و تکامل، طی عبور از یک لوله ی طولانی و باریک که درون کیسه ی بیضه قرار دارد، بالغ و در آن ذخیره می شود (آخوندی و همکاران، ۱۳۸۴، ص ۱۴).

۱-۱-۳- توصیف اسپرم

اسپرم سلول کوچکی از بدن یک مرد است که شباهت بسیاری به بچه قورباغه دارد. هر اسپرم از سه قسمت تشکیل شده است که عبارتند از: قسمت سر، قسمت میانی، قسمت دوم اسپرم؛ هسته ی سلول در سر اسپرم قرار دارد. این هسته خصوصیات ارثی یک شخص و به عبارت دیگر مواد ژنتیکی آن را حمل می کند. زن ها نیز به صورت منظم بر روی کروموزوم ها قرار دارند. انرژی لازم برای حرکت و زنده ماندن اسپرم را قسمت میانی اسپرم فراهم می کند. دم اسپرم نیز نقش تحرک اسپرم را ایفاء می کند و باعث به حرکت در آمدن اسپرم و عبور آن از مجاری تناسلی زن تا انتهای لوله ی فالوپ یا رحم جهت رسیدن به تخم ها و لقاح با آن می شود (آخوندی و صادقی، ۱۳۸۴، ص ۲۳).

اسپرم یا گامت نر صرفاً قادر به لقاح و تولید مثل با گامت ماده همجنس فرد است و بنابراین باروری تخمک متعلق به یک پستاندار از طریق لقاح با اسپرم پستاندار دیگر و حتی گونه های نزدیک به آن ممکن نیست. علت این مساله آن است که گرده ی گیاه و یا اسپرم یک حیوان، صرفاً اطلاعات و خصوصیات ژنتیکی منحصر به خود را حمل و منتقل می کند و به هیچ وجه امکان باروری تخمک یک انسان را ندارد. (آخوندی و صادقی، ۱۳۸۴، ص ۲۳).

۱-۱-۴- تخمک

سلول جنسی زنانه نیز همانند سلول جنسی مردانه توسط دستگاهی تولید می شود که به توصیف آن و محصول آن به شرح ذیل می پردازیم:

دستگاه تولید کننده تخمک

تخمک یا اووسیت (Oocyte) سلول جنسی زنانه است و نقش تولید آن را تخمدان های زن ایفاء می کند. هر زن دارای دو تخمدان در دو طرف رحم می باشد. تخمدان ها توانایی آزاد کردن تخمک را دارند و در هر ماده، تعدادی از تخمک های موجود در بدن زن را انتخاب و بعد از بالغ شدن تخمک های انتخاب شده آن ها را آزاد می کنند. اما در هر دوره ی قاعدگی صرفاً یک تخمک و به ندرت دو تخمک به مرحله ی بلوغ کامل و آزاد شدن می رسند (آخوندی و همکاران، ۱۳۸۴، ص ۱۲).

۱-۵- توصیف تخمک

تخمک یا اووسیت، سلول جنسی ماده است که در حالت بالغ تخم نامیده می شود (آخوندی و همکاران، ۱۳۸۴، ص ۳۷). تخمک به عنوان بزرگ ترین سلول در بدن انسان شناخته شده است و به اندازه یک دانه شن بسیار ریز می باشد. بعد از انتخاب تعدادی از تخمک های موجود در بدن زن توسط تخمدان ها و آزاد شدن یک یا دو تخمک در هر دوره ی قاعدگی، تخمک آزاد شده در صورت وجود شرایط لازم و لقاح با سلول جنسی نر، بارور می شود.

تخمک هایی هم که به مرحله ی بلوغ کامل نمی رسند بوسیله ی تخمدان ها جذب و از بین می روند (ترستوی و گاردنر^۱، ۱۳۸۵، ص ۴۹).

تخمک انسان از نظر ظاهری ساختمانی شبیه تخمک سایر موجودات زنده و حتی تخم مرغ دارد. تخمک نیز همانند اسپرم دارای ۳ قسمت می باشد که عبارتند از:

۱. هسته یا نولکئوس که در مرکز تخمک قرار دارد و کروموزوم ها در آن قسمت جای گرفته اند.
۲. لایه ی سیتوپلاسم که در اطراف هسته تخمک قرار گرفته و دارای ارگان های میکروسکوپی و بسیار ریزی است که تولید انرژی و غذای تخمک را بر عهده دارند. سیتوپلاسم حاوی مواد غذایی لازم برای رشد و تغذیه جنین در مراحل ابتدایی تشکیل آن می باشد. این مواد غذایی، جنین را در مراحل اولیه لقاح و بعد از لانه گزینی و تا زمان اتصال جنین به جداره ی داخلی رحم تغذیه می کنند. بعد از این مرحله، با تشکیل جفت، تغذیه جنین از مادر تامین می شود.
۳. پوشش غشایی که در اطراف سیتوپلاسم قرار دارد همانند پوسته ی تخم مرغ و پرده ای است که در زیر پوسته ی تخم مرغ، سفیده را از پوست جدا می کند (آخوندی و همکاران، ۱۳۸۴، ص ۲۱). این سه لایه ی موجود در تخمک همان تعبیر قرآن به «ظلمات ثلاث» (تاریکی های سه گانه) می باشد که در آیه ی ششم از سوره ی مبارکه زمر، آمده است. «سید قطب» تاریکی های سه گانه را شامل تاریکی کیسه ی در بر دارنده ی جنین، تاریکی رحم که این کیسه در آن است و تاریکی بطن که رحم در آن قرار دارد، می داند. علم روز موجود این سه غشاء یا پوسته را ثابت نموده است (صفار، ۱۳۸۳، ص ۸).

۱-۲- تفاوت های اسپرم و تخمک

اسپرم و تخمک هر دو حاوی مواد ژنتیکی هستند که شخصات آن ها قبلاً ذکر شده است اما تفاوت های اساسی بین آن دو وجود دارد که به شرح ذیل است:

۱. روش های بدست آوردن اسپرم و تخمک از نظر بالینی با همدیگر متفاوت است و به این جهت واکنش های روحی در برابر تحصیل آن ها نیز متفاوت است.
۲. اسپرم ها به راحتی و با تعداد بسیار زیادی قابل تحصیل هستند. زیرا با هر تحریک جنسی در مرد حدود ۳۰۰-۴۰۰ میلیون اسپرم حاصل می شود. اما هر زن در هر ماه به طور معمول فقط یک تخمک آزاد می کند و با استفاده از هورمون های محرک تخمک گذاری تعداد تخمک های یک زن را در یک ماه حداکثر تا ۲۰ عدد می توان افزایش داد.
۳. اسپرم و جنین به راحتی قابل انجماد است اما انجماد تخمک و ذوب مجدد، آن برای استفاده در حاملگی های بعدی تا حدودی مشکل است و امروزه فقط تعداد انگشت شماری حاملی با تخمک منجمد شده گزارش شده است.
۴. با توجه به اینکه اهدای اسپرم به تکنولوژی بالایی نیاز ندارد فلذا اهدای اسپرم با راحتی امکان پذیر است. اما اهدای تخمک چه برای زن اهدا کننده و چه برای زن دریافت کننده تخمک یا جنین کاری مشکل و مستلزم انجام مداخلات بدنی بیشتر است، که معمولاً به انجام IVF نیاز دارد. پذیرش تخمک اهدایی نیز به ایجاد هماهنگی بسیار دقیق نیازمند است و همین هماهنگی و مصرف هورمون و دارو و مداخلات بیشتر در بدن هر دو زن اهدا کننده و دریافت کننده تخمک باعث می شود که هزینه های اهدائی تخمک نیز به مراتب بیشتر از اهدای اسپرم باشد و به جهت اتلاف وقت فراوان و تعداد کم تخمک ها و اهمیت فوق العاده آن ها، اهدا کنندگان تخمک معمولاً هزینه های بسیار بالایی برای اهداء مطالبه و دریافت می کنند (کریستوفر و یون انگلرت^۱، ۱۹۹۸).
۵. رازداری در اهدای اسپرم معمولاً بیشتر از اهدای تخمک رعایت می شود و مراکز درمانی به زوجین دریافت کننده و اهدا کننده پیشنهاد می کنند که این موضوع را به عنوان یک راز نگه دارند. صرف نظر از اینکه این رازداری، مشکل قانونی و حقوقی والدین دریافت کننده را تا حدودی حل می کند، احساس پدران به بیشتری را نیز به شوهر زن گیرنده می دهد (دیاموند، ۱۳۸۳، ص ۱۲۰).